

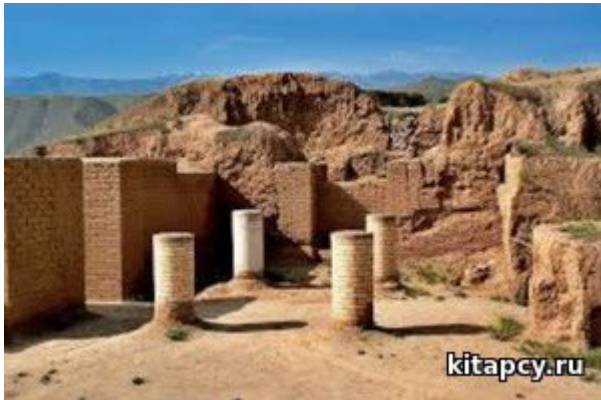
Paýtagtymyzyň eteklerinde ýerleşýän ýadygärlikler

Category: Kitapcy, Taryhy ýerler

написано kitapcy | 26 января, 2025

Paýtagtymyzyň eteklerinde ýerleşýän ýadygärlikler

PAÝTAGTYMYZYŇ ETEKLERINDE ÝERLEŞÝÄN ÝADYGÄRLIKLER

Dünýä medeniýetiniň altyn sahypalarynda at alan Parfiýa şalygynyň galyndylary bolan Nusay galasy bu gün dünýä jahankeşdeleriniň hem özüne çekýär. Gadymy siwilizasiýalaryň nokatlarynyň naýbaşylarynyň biri bolan Änew we Parfiýa medeniýetleri dünýä siwilizasiýasynyň iň irki gatlagyndaky medeniýetleriniň gelip çykyşyny öz içine alýar. Biziň eramyzdan öň 6-njy müňýyllyklara degişli bolan Änew medeniýeti paýtagtymyz Aşgabat şäherini etekläp oturan Änew şäherçesinde şeýle-de dünýäniň iň irki medeniýetleri gazylan ojaklardan tapylan tapyndylaryň dünýäniň iri siwilizasion merkezlerine degişli Aşgabadyň daş-töwertegindäki taryhy ýerlerimiziň bu günki gün syýahatçylary hem-de bilermenleri özüne çekýändigini bilen düşündirilýär. Parfiýa şalygy hem bu medeniýetleri, ýagny irki medeniýetleri öz içine alýar. Şeýle gözəl galyndylaryň içinde Nusay galasynyň gözelligi haýran edýär. Aşgabadyň eteginde oturan bu ajaýyp köne taryhy ýer taryhyň iň gözəl ýerleri öz içine alýar. Umuman taryhy ýerler özboluşly adamzady bir täsin hala salýar. Bu halyň içinde taryhy ýerlere özünü aýlananyňda hem göz ýetirýärsiň. 2024-nji ýylyň Türki halklaryň medeniýet merkezi diýip, Änew şäherçesi yglan edilmegi hem bu gözəl taryhy nokatlary öz içine alýar. Şol taryhy zolaklaryň biri-de ýüpek ýoluynyň ugrunda ýerleşýän

ahal welaýatynyň, häzirki döwürde Aşgabat şäheriniň territoriýasyna girýän Parfiýa medeniýetiniň iň irki ösüşlerini öz içine alýan gadymy Nusay galasydyr. Nusay galasy paýtagtymyzyň eteginde ýerleşip, özüniň medeni aýratynlyklaryny soňky döwürlerden alýan hem bolsa, ol ýerden tapylan tapyndylaryň has irki medeniýetlere degişlidigini, şol bir wagtyň özünde Türkmenistanda medeni gatnaşyklaryň yzygiderli bolandygyny subut edýän hadysadyr.

Nusay galasy özüniň ýerleşýän meýdany bilen 14-15 gektar töwereklerini hem öz içine alýar. Gala emeli beýiklikde ýerleşip, galanyň umumy süňni pagsadan edilendir. Diwarlaryň düýbünüň galyňlygy 8-9 metrden ybarat bolan bu gala Arşakitleriň köşk-ybadat jaýlary bolan. Bu ýerde döwlet diwany, ybadathana hazyna hem-de köşk baştutanynyň maşgalasydyr, ýakyn adamlary ýaşapdyrlar.

Nusay galasynyň meýdançasyndan tapylan pil süňkünden edilen ritonlaryň tapylmagy, şeýle-de äpet küyzeleriň önümçilik üçin ulanylmagy esasynda, hasaplamalaryň ýüze çykmagy, ösen ykdysady hem-de söwda aragatnaşygynyň dünýäniň çar künjüne uzan ýollar bilen baglanyşygynyň bardygyny subut edýän hadysalaryň biridir. Reňklenen özboluşly çekerler, ol ýerlerde goýlan resminamalaryň tapylmagy şeýle-de her bir keramiki düzümde ýerleşdirilen içerki ykdysady birligi subut edýän maglumatlar bu ýerde söwda aragatnaşygynyň has ykjam bolandygyny ýene bir gezek subut edýär. Şirmaýydan edilen ritonlardaky şekiller bolsa, sahnalaşdyrylan görnüşde bezelip, skifleriň parfiýa patyşalygyny ýer ýüzünde tanadan täsin haşamlarda görkezmek üçin ýörüte buýruk berilen bolmagynyň mümkindigini kesgitleýän maglumatlar bilen gabat gelýär.

Özüniň gülläp ösen döwründe Ortaýer deňzinden Demirgazyk-Günbatar Hindistana çenli aralygy alan skifleriň, ýagny Parfiýanlaryň şol döwürde ykdysady hem syýasy taýdan göreldegi gujurly döwleti gurup, döwrüň syýasy wakalaryny hem-de söwda aragatnaşygyndaky ykdysady meseleleri esasan sungata

siňdirmegi bu adamzadyň bakylygy sungatda görýändigini ýene bir gezek subut edýän hadysadyr. Gadymy Nusaý galasynyň demirgazyk günbatarynda ýerleşýän giň otaglarda şol döwürde ýüze çykarlan hazynalaryň, ýagny giden ritonlar otagynyň barjamlylyk döwrüne degişlidigini subut etmesi bolsa, bu topraklarda gadymýetden ýaşamaga oňaly, şertleri amatly ýerleriň bolandygyny, şeýle-de dünýäniň syýahatçylaryny hem-de alymlarynyň ünsüni häzirki döwre çenli özüne çekip durandygyny subut edýän hadysalaryň naýbaşysydyr. Köpetdagy etekläp oturan sergin howaly, bol suwly Nusaý galasy uzaklardan seredeniňde gözelligiň hudaýy bolan Rodogunanyň keşbinde saňa bir zatlary aýdyp berýän ýaly.

Gözelligiň hem-de hasyllylygyň baky nyşanyna öwrülen, ýylyň ähli paslynda ýam-ýaşyl sonarly sährada kebelekler aýdym aýdyp, bahar günleri Rodogunany raksa çagyryan ýaly. Galalaryň gatларыnyň arasyna aýlanyp ýörkäň, seniň iýniňi jümşüldediji dymyşlykda aýdylmadyk aýdymlar, çözülmelik matallar, görülmelik we üsti açylmadyk maglumatlaryň bardygyna bir dem gulak asýandygyň bilen özüňi köşeşdirmek isleýärsiň. Ýyllar ýyllaryň yzyndan sapyp geçip barýar. Haýbatly galalaryň bu gün saňa bir zat gürrüň berjek bolýan ýumşak dilinde ata-baba bu topragyň gudrat-keremli iýnişlerdigini subut edýän güýç seni şu watanyň, şu topragyň oglydygyň üçin buýsandyryýar. Nusaý taryhy ýadygärliginiň aýrylmaz baglanşygy bolan dünýä siwilizasiýasynda ýer alýan beýik medeniýetleri özünde saklaýandygy nijeme asyrlar bäri subut edilýär. Şeýle ajaýyp gözelligiň – taryhy sahypalaryň içinde bir-birine garyşýan medeniýetleriň ölmez-ýitmezligi Nusaý galasynyň şu günki güne çenli saklanyp durandygundan hem bellidir.

Mahbuba GAFUROVA,

Türkmenistanyň Injener tehniki we ulag kommunikasiýalar
institutynyň mugallymy. Taryhy ýerler